

Historia badań językoznawczych. I. c.d. Język a społeczeństwo.

Tezy: (i) wyrażenia funkcjonują jako indywidua wspólnie użytkowane przez członków *wspólnoty* mówiących, poza którą nie mogą one powstać i którą same wzajemnie konstytuują (charakter społeczny j.; negacja tzw. „j. prywatnego”); istnieją wyrażenia funkcjonalnie uniwersalne, a obok tego językowo-specyficzne; ale przekładalność wzajemna j.ów jest osiągalna [socjologizm / kolektywizm];

(ii) j., i tylko j., jest podstawą *całej kultury*, przy czym j. odgrywa tę rolę w sposób konieczny, nieunikniony – dzięki temu, że mówiący rozporządzają ucieleśniającymi się w produktach języka (zdaniach, wypowiedziach) *alternatywami* [lingwocentryzm (kulturowy)].

Ad (i). Świadomość społecznego charakteru języka była zawsze powszechna. Normalną postacią podawania tej prawdy było eksponowanie *kommunikacyjnego* aspektu mowy (sprawa przekazywania myśli innym członkom wspólnoty); związek tej prawdy z rozstrzygającą *epistemiczną* istotą języka skupiał na sobie mniej uwagi (ale por.: Platon w *Kratylosie*, w *Listach*; stoicy; Abélard).

Akcentowanie indywidualistycznego aspektu mowy w postaci tez o możliwości powstania języka poza wspólnotą było czymś wyjątkowym (Herder). Inne manifestacje indywidualistycznego podejścia do języka (zjawiska poetycko-twórcze, zjawiska stylu – w centrum uwagi; XVIII w.: Vico; XX w.: Croce, Vossler).

Wątek *etniczny* w refleksji dot. społecznego charakteru języka (rola tzw. „ducha narodu”; w. XVIII: Herder; w. XIX: Humboldt; Steintal; Wundt [związek z warunkami bytowania wspólnot]).

Spółeczna *arbitralność* „konceptualizacyjna” języków (językowe „punkty widzenia” Humboldta; w. XX: radykalna idiosynkrazja *langues* w koncepcji de Saussure’a; „mentalny relatywizm językowy” Sapira, Whorfa; idea „gier językowych” Wittgensteina (obok jego krytyki „języka prywatnego”); „indeterminizm translacyjny” Quine’a; różnorodność tzw. „językowych (naiwnych) obrazów świata” w orientacji „kognitywistycznej” k. XX w. i współczesnej; umiarkowany / względny relatywizm pojęciowy w szkole *Natural Semantic Metalanguage* Wierzbickiej, Goddarda).

Ad (ii). J. jako jeden ze składników kultury, obok np. religii, mitu, sztuki, nauki – w niektórych koncepcjach („prawo moralne” jako niezależny absolut w filozofii Kanta; różne „systemy semiotyczne” w koncepcji de Saussure’a, jednakże z wyróżnieniem j. w jego puściźnie rękopiśmiennej [głównie ze względu na zupełną arbitralność j., na brak motywacji przez czynniki zewnętrzne]; św. Augustyna, Hjelmsleva, Benveniste’a wyróżnienie j. ze względu na jego uniwersalizm, na pokrywanie węższych systemów „znakowych”; wspomniany na początku paralelizm „systemów symbolicznych” jako składników kultury – zwłaszcza w koncepcji Cassirera).

Oczywistość stanowiska przeciwnego: głoszącego *zupełną* zależność *wszystkich* składników kultury od j. (od j. w sensie zdolności mownej, nie w sensie tych lub innych *langues*); pierwotność „reguły” / „normy” w postaci samego mówienia i jego stosunku do prawdy/fałszu;

szczególny problem – problem moralności (jej podstawy mają charakter *logiczny*; ale również moralność może funkcjonować tylko wśród *mówiących*: bo nie ma jej tam, gdzie nie ma wiedzy o alternatywach).